

О. Скаченко,
завідувач сектору Наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв

БІБЛОТРАНСФОРМЕР – СУЧАСНА ФОРМА БІБЛОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

У системі вищої освіти визначальну роль відіграють інформація та знання. Бібліотеки університетів стають базовою ланкою в інформаційному забезпеченні неперервної освіти. Зокрема, традиційно важливим напрямом інформаційної діяльності бібліотек є бібліографічна робота загалом, в т. ч. рекомендаційна бібліографія.

Важливими аспектами діяльності наукової бібліотеки КНУКіМ є: збирання, накопичення, збереження, опрацювання, поширення документальної інформації, що містить знання людства; активна співпраця з різними структурами при створенні інформаційних продуктів і послуг, застосування різних інновацій; виявлення, систематизація, наукове опрацювання та популяризація здобутків науковців і педагогів університету. Робота в останньому напрямі зумовила необхідність у впровадженні нової, електронної, форми рекомендаційної бібліографії – бібліотрансформера.

Поняття «трансформер» (англ. *transformer*) з'явилося наприкінці ХХ ст. в значенні «визмінюваний». Цей термін позначає предмети, котрі шляхом трансформацій змінюють не лише форму, а й функцію. Нині поняття «трансформер» уживається стосовно не тільки предметів, а й бібліографічних посібників.

Щодо застосування цього терміна в бібліотечній царині, то, зокрема, пропонується таке визначення поняття: «Бібліотрансформер – максимально повна фактографічна та бібліографічна інформація про об'єкт бібліографування, на основі якої готуються різноманітні бібліографічні ресурси» [3].

Основою бібліотрансформера є досье (фр. *dossier*) – сукупність матеріалів з певного питання. В інформаційно-бібліографічній діяльності досье розглядається як «складена за певним планом розгорнута характеристика об'єкта» [2]. Об'єктом розгляду в досье можуть бути певна особистість, пам'ятка, організація та ін. Готується тека-досье на

основі аналітичного оброблення великої кількості першоджерел, при цьому формується самостійна фактографічна інформація, що може бути використана як первинна без звернення до першоджерел, з яких вона запозичена. Наприкінці досье прийнято розміщувати список

джерел та систему посилань. Наприклад, фактографічна частина досье певної особи містить інформацію про: дати життя, сферу діяльності, досягнення, нагороди, публікації і т. ін. Комбінуючи різні фактографічні та бібліографічні дані, можна створити, приміром, листівки, закладки, персональні пам'ятки.

Складовими частинами бібліотрансформера є модулі. Вони можуть бути різними: книжкова закладка; інформаційна листівка; бібліографічний словник; мультимедійний урок-презентація; кросворд; буктрейлер; віртуальна виставка; біобібліографічний або персональний покажчик; інтерактивна гра; вікторина; відеоурок тощо.

На початку 2017 р. побачили світ чотири видання серії «Вчені КНУКіМ»: «Долбенко Тетяна Олексіївна», «Скнарь Олександр Іванович», «Медведева Валентина Миколаївна», «Ткач Микола Михайлович». Їх структура ідентична. Вони містять нариси про життя і творчість, основні дати біографії особи, бібліографічний список її наукових праць та літератури про діяльність. У розділі «Наукова школа» подано характеристику напрямів наукових досліджень учених та бібліографічні описи дисертаційних робіт, захищених під їх керівництвом.

Саме останній покажчик було взято за основу при створенні бібліотрансформера «Не оскверниш, душе моя, у слові», підготовленого з нагоди

50-річчя наукової і творчої діяльності та 75-річчя від дня народження письменника, канд. іст. наук, професора кафедри культурно-дозвілдової діяльності КНУКіМ М. Ткача. Розробляючи структуру та наповнення трансформера, автори мали на меті створити електронний бібліографічний продукт, який би максимально повно розкрив творчий доробок науковця.

Бібліотрансформер складається із семи модулів. Послідовність їх розташування деталізує певний напрям наукової діяльності М. Ткача, переходячи від загальної характеристики до окремих творів, акцентуючи увагу на етнології, міфології, поезії.

Модуль 1: бібліографічний покажчик «Ткач Микола Михайлович». Матеріали семи його частин усебічно розкривають наукову, педагогічну, просвітницьку, фольклорну, етнологічну діяльність М. Ткача, відображають публікації вченого за період з 1966 р. по листопад 2016-го. Покажчик містить описи 787 праць, серед яких: поетичні збірки, фольклорно-етнологічні й наукові роботи, збірки українських народних пісень, статті та публікації в періодичних і продовжуваних виданнях. Принцип упорядкування матеріалів – тематично-хронологічний.

В окремому розділі покажчика вміщено вибрані відгуки та рецензії на твори письменника, написані такими відомими українськими поетами, журналістами, фольклористами, як О. Гончар, С. Гальченко, О. Пошивайло, Ю. Павленко, А. Іваницький, В. Куєвда, М. Шудря, М. Дмитренко, В. Підпалый, П. Щириця, В. Герасим'юк, Н. Поклад, С. Сапеляк, Ю. Буряк та ін.

Також у виданні вперше систематизовано інформацію про культурницькі проекти, ініційовані та організаційно підтримані М. Ткачем, для збереження давніх українських традицій, обрядів, відродження культурно-історичної пам'яті та повернення забутих імен [7].

Модуль 2: розгорнута віртуальна виставка «Микола Ткач. Грані». Виконана в програмі *Microsoft PowerPoint*, ця презентація розповідає про чотири сторони-грані культурного світу письменника: поезію, етнологічні розвідки, наукові реконструкції та культурницькі проекти. Презентація містить гіпертекстові посилання, що допомагають користувачам самостійно обирати для перегляду розділи виставки. Інтерактивні елементи сприяють детальному знайомству із пропонованими книгами. Натиснувши на зображення обкладинки книги, читач має можливість переглянути скановані сторінки та скласти уявлення про їх зміст. Важливим елементом виставки є цитати відомих українських діячів культури про представлені в експозиції книги.

Модуль 3: стрічка часу «Таїна книг Миколи Ткача». Містить хронологічно систематизований матеріал про 50 книг письменника, опублікованих упродовж 50 років. Створена за допомогою сервісу *TimeToast* шкала часу включає: фіксований рік виходу певної книги, фото її обкладинки, біб-

ліографічний опис та коротку характеристику, посилання на ресурси Інтернету, інформацію про презентації видань, важливі віхи життя письменника.

Модуль 4: віртуальна виставка «Етнокультурологічний вимір української міфології». Це своєрідний шорт-лист (англ. *short-list*) – короткий перелік або рекомендація читачам книг, котрі пропонуються для вивчення в першу чергу. Як видно з назви, на виставці представлено найцікавіші книги науковця, присвячені українській міфології, етнології, традиціям та звичаям.

Модуль 5: віртуальна виставка «Український Петрарка. Поетичні збірки Миколи Ткача». Знайомить із виданнями поезій митця, відзначеними всеукраїнськими та міжнародними літературними преміями.

Четвертий і п'ятий модулі трансформера створено за допомогою сервісу *ThingLink*. По суті це – плакат, що містить інтерактивні об'єкти-книги. Інтерактивність зображенню, тобто обкладинці книги, надають помітки у вигляді виносок, що містять текст, посилання на відео, презентацію, веб-сторінку з додатковими матеріалами. За допомогою різних кольорів поміток позначено різні матеріали (цитати, поезії, відео). Якщо на таку помітку навести мишку, то у вікні, що випливає, можна прочитати бібліографічний опис і коротку характеристику книги та побачити гіперпосилання. Крім того, є змога переглянути відео.

Модуль 6: буктрейлер «Слово о полку Ігоревім». Презентує наукову реконструкцію найвизначнішої пам'ятки давньої української міфопоетики і писемності сучасною літературною українською мовою та знайомить із виданням «Слово о полку Ігоревім: графічна реконструкція, переклад, словник-довідник», яке є результатом 20-річної дослідницької праці М. Ткача.

Модуль 7: відео «Спочатку було Слово...». Складові відео: розповідь М. Ткача про виконані ним наукові реконструкції давньоруських пам'яток і фрагменти віршованого перекладу «Слова о полку Ігоревім» та Остромирового євангелія сучасною українською літературною мовою.

Перераховані електронні бібліографічні продукти, що є складовими частинами бібліотрансформера, мають низку переваг у порівнянні з традиційними. Їх відрізняють наочність, доступність, зручність користування, більша інформативність, можливість використання гіперпосилань, повнотекстової інформації, мультимедіа (відеоролики, графічні елементи, інтерактивні зображення).

Електронні технології дають змогу застосовувати комплексний підхід до інформаційно-бібліографічної діяльності наукової бібліотеки КНУКіМ, сприяють створенню різноманітних інформаційних продуктів відповідно до інформаційних запитів користувачів, розкриттю наукового доробку науковців вишу, відображаючи стан розвитку науки, освіти і практики в університеті.

Список використаних джерел

1. «Не осквернишь, душе моя, у слові»: бібліотрансформер із 7 модулів : до 75-річчя від дня народж. канд. іст. наук, проф. каф. культур.-дозвіл. діяльності КНУКіМ Миколи Ткача [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://lib.knukim.edu.ua/media-produkti/> (дата звернення: 24.10.2017). – Назва з екрана.
2. Библиотрансформер: методика создания и использования [Электронный ресурс] : метод. пособие / подгот. Т. С. Малышкина. – Текст. дан. – Ботакара, 2016. – Режим доступа: <http://ru.calameo.com/read/0028934348d55fd21f216> (дата обращения: 30.05.2017). – Загл. с экрана. – Презентация на сервисе Calameo.
3. Глазунова Л. В. Сучасна рекомендаційна бібліографія: термінологія, канали і засоби розповсюдження [Електронний ресурс] / Л. В. Глазунова. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/kfL2VM1Ynm6yгC> (дата звернення: 30.05.2017). – Назва з екрана. – Презентація на сервісі SlideShare.
4. Киселёва О. А. Владимир Клавдиевич Арсеньев – выдающийся исследователь Дальнего Востока. Библиотрансформер: опыт создания [Электронный ресурс] / О. А. Киселёва. – Текст. и граф. дан. – Режим доступа: <http://cbs-ars.ru/index.php/kollegam/pash-opyt/266-vladimir-klavdievich-arsenev-vydayushchijsya-issledovatel-dalnego-vostoka> (дата обращения: 30.05.2017). – Загл. с экрана.
5. Копанева В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія / В. О. Копанева ; наук. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2009. – 198 с.
6. Кухаренко А. Л. Бібліотека ВНЗ як соціально-комунікаційний центр творчого розвитку і самореалізації особистості / А. Л. Кухаренко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 43. – С. 150–157.
7. Ткач Микола Михайлович : біобібліогр. покажч : до 75-річчя від дня народж. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад.: О. О. Скаченко, О. Ф. Омеляненко-Набіуліна ; редкол.: М. М. Поплавський, Ю. І. Горбань, Л. А. Рибка [та ін.]. – Київ : [Вид. центр КНУКіМ], 2017. – 191 с. : іл. – (Серія «Вчені КНУКіМ»; вип. 4). – Відомості доступні також в Інтернеті: <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Tkach-2016.pdf>.